

Верила планина – дива и близка, но слабо позната

Златозар Боев

В интернет може да прочетете и това: „Верила е сравнително непопулярна планина сред туристите, заради отдалечеността ѝ от големи населени места и липсата на особена уникалност в релефа.” Надявам се, след прочитането на тази статия

да се съгласите, че Верила не е безлична планина.

Макар, че няма „излаз” на Софийското поле, Верила е съвсем недалеч от столицата и отстои едва на тридесетина километра от нея по шосето. Изненадващо, тя все още е удивително дива планина с

За мнозина Верила планина е свързваща, преход между Витоша и Рила. Погледната на картата, тя изглежда точно така. За повечето софиянци Витоша е по-скоро парк. Тя не се възприема като дива (и понякога опасна) планина. Рила пък в повечето представи се отъждествява с вазовата „Велика рилска пустиня” – символ на суровата красота на могъщата Природа. Затова донякъде онези, за които Верила е все още непозната, може да си я представят като нещо усреднено между двете, но в умален размер и с почти двойно по-малка височина.

малко увреждания от човешкото присъствие. В нея има малко пътища, просеки за електрически далекопроводи, водопроводи или кабели. Туристическата инфраструктура е много далеч от обичайната в групи наши планини. Затова е ценена от любителите на

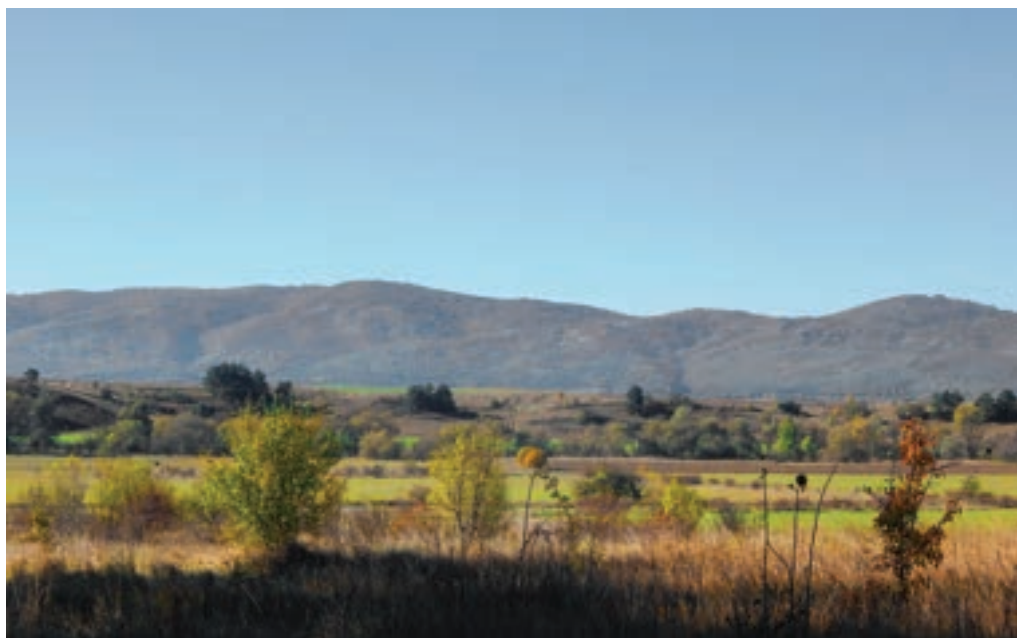
дивия туризъм, въпреки че в последните години все по-чести стават рейдовете в нея на ATV-та и кросови мотоциклети, както и на любители на планинското колхозене. По билото на планината преминава велотур, който е част от Е4, кръгов маршрут Ярлово – Клисурса.

Административно планината попада в териториите на 3 области – Софийска, Пернишка и Кюстендилска. Дълга е около 20 km и е широка 12 km. Зимите тук са студени и обикновено многоснежни, а лятото е прохладно и сравнително кратко. В планината по официални данни постоянно живеят 1924 души в 7 села, най-голямото от които е с. Дрен с 899 жители. През летните месеци населението се увеличава.

Значителни части от планината са включени в защитената зона от европейската екологична мрежа Natura 2000 за местообитанията с код BG0000308 и площ от 6443,42 ha. Планината е важна част от ареалите на десетки консервационно значими видове безгръбначни и гръбначни животни, както и на много видове висши растения. От безгръбначните тук се опазват бръмбарите алпий-

ска розалия (*Rosalia alpina*), еленов розгач (*Lucanus cervus*), буков сечко (*Murimus funereus*), обикновен сечко (*Cerambyx cerdo*) и ручеен рак (*Astacus torrentium*). В реките и мочурищата в планината живеят балканската кромушка (*Gobio uranoscopus*), големият гребенест тритон (*Triturus karelinii*), жълтокоремната бумка (*Bombina variegata*) и обикновената блатна костенурка (*Emys orbicularis*).

От едрите бозайници кафявата мечка (*Ursus arctos*) и свият вълк (*Canis lupus*) съвсем не са екзотика, а целогодишно обитават планината. Много от по-гребните хищници – лисици, порове, белки и невестулки, се срещат даже и в селата. От прилепите с по-висока консервационна значимост е широкоухият прилеп (*Barbastella barbastellus*). На 22 октомври 2023 г. кафява мечка бе забелязана и заснета по главната улица на

Изглед към Верила откъм с. Поповяне. 17.10.2022 г. Снимки: Златозар Боев

Карта на защитената зона „Верила“ от Европейската екологична мрежа „Natura 2000“

село Дрен. Това не е единичен случай и нерядко мечки слизат в селата покрай планината, за да търсят храна. Досега не се регистрирани нещастни случаи от такива срещи.

Птичето многообразие е удивително. Освен обикновени и белоопашати мишелови, в планината гнездят големи и малки ястреби, соколи, горски ушати сови, чухъли, улуици, гарвани, скорци, врабчета, авлиги, славеи, сойки, гроздове, синигери, овесарки, чинки, черешарки и още много десетки видове птици. Не можем всички да изброим.

Сравнително непокътнатата природа е съхранила богато биоразнообра-

зие. Затова и местните ловци смятат планината за изключително богата на дивеч. Част от нея попадат в ловните полета на ловците от дружините в околните села. Често в планината се чуват изстрели (особено в събота, неделя и по официалните празници), което понякога може да е опасно за самотните (и тихи) туристи, облечени с грехи в трудно забележими „природни“ цветове.

Първенецът на Верила е връх Голям Дебелец, висок 1414,5 м. Върхът е с обло било, околностите му са гористи и край него няма открити голи скалисти терени. Намира се недалеч от малкото

Предупредителна табела за ловуване в планината. 21.05.2022 г.

Общ вид на връх Голям Дебелец. 21.05.2022 г.

Пирамидата на връх Голям Дебелец. 21.05.2022 г.

село Яребковица, което днес вече няма жители и вероятно скоро ще бъде заличено от списъка на населените места в България. Макар и не особено висок, достъпът до върха не е от най-лесните. До него с автомобил може да се подходи откъм с. Поповяне, но не по-далеч от язовира „Куманов дол“. Има и други маршрути (от селата Ковачевци или Горна Диканя) и всичките са за по 2 – 4 часа в едната посока.

Вероятно не сте забравили, че „дебелец“ е името на над 40 вида красиви

нискорастящи сукулентни скалолюбиви растения от род *Sempervivum*. Те са многогодишни растения с дебели видоизменени листа, подредени в красиви ниски розетки около цветоносното им стъбло. Представители са на семейство Дебелецови (*Crassulaceae*) и всички са планински растения, освежаващи скалисти, сипеини и безводни труднодостъпни местности в планините на Европа и Мала Азия. Има ги и около върха!

Северозападно от вр. Голям Дебелец от главното било на югозапад се отделя едно странично било, известно с името Дренска планина, което на югозапад достига до с. Дрен. В ниските ѝ части се намира махалата Мали Дрен – част от с. Дрен. Това било разделя годините на реките Тополница и Драгал. В се-

вероизточна посока се спускат няколко ридове – Могилиите, Вучинов рид и гр.

В Дренска планина (Дренска Верила) на най-високия ѝ връх – Дренско пладнище (Градище) в местността „Царево гръво“ е построена крепостта „Градище“. Върхът е обзорен и от крепостта при ясно време се виждали крепостите по съседните планини. Недалеч от нея (на 1,5 км на северозапад) се намира крепостта „Въжарско Градище“, нейна връстница. Времето е пощадило останките и от две други крепости – „Големо Градище“

Последните оцелели къщи на обезлюденото с. Яребковица. 21.05.2022 г.

В горната част на язовир „Куманов дол“ едноименната река е създала многобройни красиви и живописни места. 21.05.2022 г.

Връх Свети Петър над с. Белчин. 06.10.2022 г.

и „Мало Градище“ („Дунково Градище“), намиращи се по съседни склонове на по малко от километър. Тези крепости са късноантични и ранносредновековни.

Крепостите били с важно стратегическо значение, защото охранявали много важен път. Високите Витоша и Рила са били географско препятствие, а сравнително малката надморска височина на Верила и нейните удобни проходи (Клисурски и Бука преслап) са позволили още в античността да се изгради пряк и удобен път към Беломорието като се пренебрегне по-дългият път през Триглица (гн. София).

С красив панорамен изглед е и връх Свети Петър с височина 1191 м. Той също е

заоблен и тревист и е по главното било на планината. В подножието му се намира с. Клисуреа.

Удивително е, че тази неголяма наша планина има 54 върха! Ще изброим само някои от тях: Кошрова могила (1382 м), Дренско пладнище (1349 м), Бангерата (1314 м), Малък Дебелец (1299 м), Свети Спас (1128 м), Бел камик (966 м), Змеюва глава (942 м), Чардак (871 м), Диканско пладнище, Брусовете, Могилата, Бога глава, Лисец, Плочите, Мечи кости, Два-та бука, Редко буче, Петрус, Андрова камара и др.

Верила е сравнително безводна планина. Това е отразено и в името ѝ, което в езика на траките е антипод на Рила

– „водна планина“. Немногобройните и неголеми реки, извиращи от планината, обикновено през лятото или пресъхват, или са маловодни. Температурите през годината са в диапазона от -20°C до $+36^{\circ}\text{C}$. Пролетта настъпва късно и обикновено едва в началото на април средната температура се задържа устойчиво над 5°C .

Обширни части от планината в миналото са били обезлесени. На мястото на буковия и дъбовия пояси са създадени обширни бялборови насаждения.

Във Верила има много малко хижи. Освен отличните условия в х. „Белчински рай“ до с. Белчин, подслон може да намерите и в къмпинг „Верила“ до гр. Сапарева Баня и др. Много малко са и изградените заслони. В планината туристическата маркировка е рядкост. В полите ѝ се построени няколко параклиса. Сред тях е и параклиът „Света Богородица“ над с. Кисура – нов и в добро състояние.

Населението в планината от столетия се отличавало с борбения си и свободолюбив дух. Любопитно е, че във

Вековно дърво на обикновен бук (*Fagus sylvatica*) във Верила планина в околностите на с. Белчин. 04.10.2022 г.

*Вековни дървета на обикновен бук (*Fagus sylvatica*) във Верила планина в околностите на вр. Свети Петър. 06.10.2022 г.*

*Високостволни дървета от бял бор (*Pinus sylvestris*) в изкуствен залесен масив във Верила планина над с. Горна Диканя. 08.10.2022 г.*

Хижа „Белчински рай“ във Верила планина. 06.10.2022 г.

Параклисът „Света Богородица“ над с. Клисура. 04.10.2022 г.

Туристически етноцентър „Егрека“ над с. Дрен. 19.10.2022 г.

Сечища в изкуствени насаждения от бял бор над етноцентър „Егрека“. 19.10.2022 г.

Верила то е било на два пъти завладявано от османците – в 1371 г., когато Лала Шахин паша (1330 – 1388) превзел град Самоков, и повторно – 11 години по-късно в 1382 г. Турските власти полагали особени грижи за охраната на важния Клисурски проход. След Кримската война (1856 г.) те разселили около 400 семейства черкези в района на с. Ално и в м. Джубрена, чиято задача била да опазват преминаващите пътници и товари.

Малкото туристическо „етноселце“ с името „Езрека“ се намира на 2 km наг с. Дрен. То се радва на добро посещение от много деца и възрастни, интересувачи се да се запознаят с позабравени страни от бита на нашите прагеди. Намира се под изкуствен бялоборов масив, изпъстрен от сечища. В западната част на планината (в с. Дрен) през 1995 г.

бе изградено и второто (след това в гр. Трявна) в страната детско селище за деца, лишени от родителски грижи, по австрийската програма „SOS Детски селища“. Мястото за построяването му е избрано след щателно проучване на параметрите на природната среда (води, въздух, почви), оценени като особено благоприятни.

Верила планина, макар и неголяма, е с много важно екологично и биогеографско значение (като екологичен биокоридор) за планинската природа на България. Планината се нуждае както от по-задълбочено изследване, така и от подобряването на туристическата инфраструктура, защото е с голям рекреационен потенциал, който до днес остава неоправдано неоползотворен. Непълно оценено е и нейното значение от гледна точка на природозащитата. ■